

ชนเผ่ามลาบรี (ตองเหลือง)

หมู่ที่ 5 บ้านห้วยหยวก ตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

สถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลที่มีการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมืองในชุมชน

ชุมชนมลาบรี เป็นชุมชนหนึ่งในหมู่บ้านห้วยหยวก ตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

พันธุ์พืชพื้นเมืองที่มีการอนุรักษ์ในชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์น่าน ได้สอนวิธีการเพาะกล้วยไม้ การนำกล้วยไม้มาติดกับกิ่งไม้ เพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก โดยให้ชื่อว่า มลาบรี ออร์คิด สวพ 1 นำกล้วยไม้ชนิดต่าง ๆ ไปให้ปลูกเพื่อการอนุรักษ์ใช้ประโยชน์จากวัชพืชเถาเลื้อยใบกว้างตระกูล ถั่ว(ยังไม่มีชื่อวิทยาศาสตร์) โดยเก็บเถาที่อายุ 1 ปี ขึ้นไป มาลอกเปลือกออก และนำสีจากเปลือกไม้ที่ขึ้นในธรรมชาติมาย้อมสี ก่อนนำมาถักเป็นย้อม และกระเป่า เพื่อจำหน่ายในศูนย์เรียนรู้ของ หมู่บ้าน

ประวัติชนเผ่ามลาบรี (ตองเหลือง)

ชาว ไทยชนเผ่าตองเหลือง พอใจที่จะเรียกชื่อเชื้อชาติของตนเองว่า มระบรี มระหรือมรา Mrabri ซึ่งมีความหมายว่าคนที่ใช้ชีวิตอยู่ในป่า หรือคนที่อาศัยอยู่ในป่า สำหรับเหตุผลทั่วไปของการเรียกชื่อชนกลุ่มนี้ว่า ผีตองเหลือง นั้น เนื่องจากชนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมที่ เร่รอนหรือย้าย ถิ่นที่อยู่ไปเรื่อยๆ ไม่เป็นหลักแหล่ง บ้านหรือที่พักจะสร้างเป็นเพิง หลังคามุงด้วยใบตอง ใบปาล์ม ใบก่อ ใบหวาย ใบอ้อปาหรือใบไม้ที่หาพบใน ป่าขณะนั้น เป็นที่อยู่อาศัยในระหว่างที่หาอาหาร แต่เมื่อแหล่งที่อยู่อาศัยนั้นมีอาหารไม่พอเพียงก็จะย้ายไปอยู่ที่อื่นเพื่อ หาอาหารต่อไป และเป็นความบังเอิญที่ว่าชาวบ้านในแถบนั้น เคยพบชนกลุ่มนี้ตั้งแต่เริ่มสร้างที่อยู่ และสังเกตว่าเมื่อใบไม้ที่ใช้มุงหลังคาเปลี่ยนสีจากสีเขียว เป็น สีเหลือง พวกเขาจะย้ายหนีไป กอปรกับความเชื่อที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจจนกลายเป็นลักษณะนิสัยของพวกเขาที่ เชื่อว่าจะเป็นการบาปหากพวกเขา ได้พบกับคนจากพื้นที่ราบ หรือคนแปลกหน้าจากเผ่าอื่นที่ไม่เคยรู้จัก จะทำให้พวกเขาเกิดความไม่ไว้วางใจและความกลัวบาป จึงอพยพหลบหนี หรือหายตัวไปอย่างรวดเร็ว ราวกับเป็นผีหายตัวได้ พวกเขาจึงถูกเรียกชื่อว่า ผีตองเหลือง ดังนั้น คำว่า ผี เป็นเพียงอาอัปกริยาเปรียบเทียบการอพยพย้ายที่อยู่อย่างรวดเร็วด้วยความ ขำขันยั้งพื้นที่ และลักษณะภูมิประเทศคือ ป่า

ผู้นำหมู่บ้านและผู้นำชุมชน

นายชาติชาย โชติธรรมาทร ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน

นายศรี หิรัญศรี ตำแหน่ง ผู้นำชุมชน

สภาพปัจจุบัน

จำนวนครัวเรือน 31 ครัวเรือน จำนวนประชาชน 175 คน แยกเป็น

เด็กชาย 41 คน เด็กหญิง 52 คน

ผู้ใหญ่ชาย 38 คน ผู้ใหญ่หญิง 48 คน

ประชากรชาย 79 คน ประชากรหญิง 100 คน

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านปางเป๋ย หมู่ที่ 6 ตำบลสะเนี่ยน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านห้วยนาจิว หมู่ที่ 7 ตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านใหม่ในฝัน หมู่ที่ ตำบลสะเนี่ยน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขตอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน

สภาพชุมชนมลาปรี

สภาพทั่วไปและสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ตั้ง ชุมชนมลาปรี ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหยวก

ตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ห่างจากอำเภอเวียงสา ประมาณ 80 กิโลเมตร พื้นที่ ชุมชนมลาปรี

มีทั้งหมด 150 ไร่

ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง สภาพป่าไม้เป็นป่าโปร่ง และป่าไม้ถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก

เนื่องจากการขยายพื้นที่ในการทำไร่ข้าวโพดมากขึ้นทำให้ดินเกิดการทรุดตัวหลายพื้นที่ เพราะไม่มีต้นไม้ใหญ่ช่วย

ยึดหน้าดินไว้ ในฤดูแล้งจะขาดแคลนน้ำเป็นช่วงๆ

ภูมิอากาศ

เป็นแบบร้อนชื้น

เชื้อชาติประชากร

ชาวชุมชนมลาปรี ได้สัญชาติไทยเมื่อประมาณ ปีพ.ศ. 2541 จึงมีเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย

อาชีพของชาวบ้าน

1. อาชีพหลักของประชากร ทำไร่ข้าวและข้าวโพด วิชาชีพเถาเลื้อยใบกว้างตระกุลถั่ว
2. อาชีพเสริมของประชากร รับจ้างทั่วไป

แหล่งน้ำใช้อุปโภคและบริโภคในชุมชน

1. ลานน้ำห้วยหยวก
2. แหล่งน้ำซึมจากป่าด้านบนของชุมชน

การนับถือศาสนา

แต่ เดิมชาวบ้านในชุมชนมลาบรี นับถือผีตามบรรพบุรุษของตน ต่อมาเมื่อมิชชันนารีเข้ามาเผยแพร่ศาสนา ที่สอนให้ชาวบ้านมองอะไรเป็นรูปธรรมมากขึ้น การเจ็บป่วยก็ให้กินยาแทนที่จะกราบไหว้ผีสาธแทน มิชชันนารีในช่วงแรกเข้ามาอยู่และใช้ชีวิตฝังตัวอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลานาน ปัจจุบันมีอาจารย์สอนศาสนาแทนที่มิชชันนารี สำหรับการทำพิธีทางศาสนาคริสต์ จะทำกันในวันเสาร์กลางคืน 1 ครั้ง และวันอาทิตย์ทำพิธีตั้งแต่ 09.00 – 12.00 นาฬิกา

ประเพณีและความเชื่อ

การเกิด

- อดีต เมื่อ ผู้หญิงในชุมชนใกล้จะคลอด ก็จะไปคลอดยังที่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัย โดยบางครั้งจะมีผู้หญิงไปช่วยทำคลอดให้ ผู้หญิงบางคนก็จะไปคลอดคนเดียวก็มี ส่วนผู้ชายไม่ให้เข้าไปในระหว่างที่ผู้หญิงคลอดลูก ผู้ชายก็จะออกไปล่าสัตว์ในป่าเพื่อเป็นอาหาร

เมื่อ เด็กคลอดออกมาแล้วก็จะใช้ เสียนไม้ที่แหลมๆ มาตัดสะดือของเด็ก จากนั้นก็ใช้ใบตองหรือเปลือกปอที่เตรียมไว้ห่อตัวเด็ก ส่วนรกของเด็กจะฝังไว้ในดิน จากนั้นแม่ก็จะอุ้มเด็กกลับไปยังที่อยู่อาศัยเมื่อผู้หญิงคลอดลูกเสร็จจะไม่ มีการอยู่กรรม ก็จะทำงานเบาๆ เช่น ตักน้ำ ตันอาหาร แต่อยู่ประมาณ 2-3 วันก็สามารถออกไปทำงานหนักหรือเดินทางไปไกลๆ ได้ โดยชอบเอาลูกไปไร่ด้วย

- ปัจจุบัน ผู้หญิงส่วนมากจะคลอดลูกเองที่บ้านโดยมีผู้หญิงหลายๆ คนมาช่วยในการทำคลอดบางรายก็ไปคลอดที่โรงพยาบาล

การตั้งชื่อ / การเรียนชื่อ นามสกุล

- อดีต ชนเผ่า มลาบรี เดินที่มีนามสกุลใช้ เช่น นามสกุล อิเมท, อิบราว , ฤตุ แต่มาปัจจุบันไม่ได้มีการใช้สกุลเดิม การสืบความเครือญาติหรือความเป็นพี่น้องก็จะใช้การถามเอา เมื่ออยู่ร่วมกันหลายครอบครัวจะมีการถามชื่อ

สามีหรือภรรยา พ่อแม่ หรือปู่ย่า

ตายายในการเรียงลำดับ และการเสาะหาญาติพี่น้องกันเนื่องจากอยู่ในป่ามีครอบครัวอื่นอาศัยอยู่ด้วย กัน เรื่อง การเรียกชื่อบุตรนั้นก็จะมีชื่อบิดา

ต่อ ท้ายทุกคน ซึ่งจะทำให้รู้ว่าเป็นบุตรของใคร ส่วนวงเรื่องลำดับของบุตรนั้นก็จะสามารถรู้ได้ว่าเป็นลูกคนที่เท่าไร โดยการสอบถามเช่นกัน

- ปัจจุบัน ชนเผ่ามลาบรี ไม่ได้ใช้นามสกุลดั้งเดิมกันแล้ว ต่างก็ได้ตั้งชื่อและนามสกุลใหม่โดยทางมิชชันนารีที่เคย อยู่ด้วยกันมา

กับชนเผ่ามลาบรีเป็นผู้ตั้งให้ เช่น ศรีชาวป่า คอยศักดิ์

การตาย

- อดีต สมัยก่อนถ้ามีคนตายในชุมชนเผ่ามลาบรี ก็จะนำร่างของผู้ตายไปไว้ห่างจากที่ที่พวกเขาอาศัยอยู่ ไม่มีป่าช้า สำหรับฝังรวมสำหรับ ฝังรวม เพราะต้องย้ายไปย้ายมา คนเสียชีวิตไหนก็เอาใบตองห่อและทิ้งไว้แบบนั้น ไม่มีการขุด หลุมฝัง เพียงเอาใบตองมาปิดร่างผู้ตายไว้อย่างหนา แน่นและสวยงาม มีการนำก้อนหินมาเรียงรอบๆ ศพผู้ตาย แล้วก็จะมีผู้เฒ่ามานำสวดวิญญานให้ หลังจากที่อยู่อาศัยเดิมมีคนตาย ก็จะมีการเปลี่ยนที่อยู่อาศัยใหม่ไปอยู่อีกที่ หนึ่ง

- ปัจจุบัน สมัยนี้เมื่อมีคนตายในชุมชนมลาบรี ก็จะไปฝังที่ป่าช้าของชุมชน ซึ่งเป็นที่ดินของชาวเขาเผ่าม้งที่อนุญาตให้นำศพ ไปฝังที่นั่นได้ตามประเพณีของคริสต์

การละเล่น

- อดีต ในสมัยก่อนชนเผ่ามลาบรี ไม่มีของเล่นหรือการละเล่นเป็นของตนเอง เนื่องจากกลัวว่าคนอื่นจะได้ยิน จะมี ก็คือการนำเถาวัลย์ มาผูกกับต้นไม้แล้วทำเป็นชิงช้าให้กับเด็กเล่น ต่อมาก็ได้นำของเล่นที่เด็กชาวเขาเผ่าม้ง และ เผ่าเย้าเล่นกันมาทำเล่นกันบ้างเช่น ปืนกระบองไม้ไผ่ ไม้โก่งกาง เป็นต้น

- ปัจจุบัน ก็มีนำของเล่นเหมือนกับเด็กชนเผ่าอื่นมาเล่นกันเช่น ปืนเด็กเล่น ตุ๊กตา รถของเล่น เป็นต้น

การล่าสัตว์

- อดีต ในสมัยก่อนชนเผ่ามลาบรี ไม่รู้จักการทำกับดักสัตว์ แต่จะใช้วิธีการล่าโดยใช้ไม้แหลม หรือหอก ในการล่า สัตว์ จะใช้วิธีตั้งขุมและแทนด้วยหอกของมีคมที่พวกเขามีหน้าที่ในการล่าสัตว์จะ เป็นหน้าที่ของผู้ชายมลาบรี โดยเฉพาะ

- ปัจจุบัน เวลาไปล่าสัตว์จะใช้ปืนลูกซองแทน ไม้แหลม หรือ หอก

การนับวัน เดือน ปี

ชนเผ่ามลาบรี จะไม่มีการนับวัน เดือน ปี แต่จะใช้วิธีการสังเกตจากความเป็นไปของธรรมชาติ เช่น

ฤดูร้อน จะสังเกตจากการที่ผึ้งออกไปหาน้ำหวาน

ฤดูหนาว สังเกตจากการที่ใบไม้เปลี่ยนสี

ฤดู ฝน สังเกตจากอาการที่แปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว เช่น บางครั้งเย็น บางครั้งร้อน บางครั้งมีฝนปรอยๆ ส่วนการ ดูเวลาจะสังเกตจากพระอาทิตย์

ภาษาชนเผ่ามลาปรี

ชนมลาปรี มีภาษาพูดของตนเองมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ แต่ไม่เคยมีตัวอักษรใช้ มาปัจจุบันได้นำ

ภาษาไทยมาใช้เขียนโดยเทียบเคียงกับการออกเสียงภาษาของชนเผ่ามลาปรีการแต่งงาน

- ในสมัยก่อนชนเผ่ามลาปรี ไม่มีการทำพิธีกรรมอะไรเวลาหนุ่มสาวจะแต่งงานกัน หากว่าหนุ่มสาวชอบพอกัน ทางฝ่ายชายก็จะให้พ่อแม่มาพูดคุย เสร็จจากับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง เมื่อครอบครัวของทั้งสองฝ่ายรับรู้และต่างตกลงปลงใจกัน ผู้ชายก็จะพาผู้หญิงไปปลูกบ้านอยู่อีกที่หนึ่งได้เลย โดย ก่อน ที่ผู้ชายจะขอสาวไปอยู่กับเขานั้น พ่อและแม่ของทั้ง 2 ฝ่ายก็จะมีการกล่าวอวยพรให้กับบ่าวสาวทั้งคู่ เมื่อทุกอย่างเสร็จทั้งสองก็จะไป ชีวิตอยู่ด้วยกัน ขณะเดียวกันเมื่อผู้หญิงแต่งงานแล้วต้องเปลี่ยนชื่อตามสามี เช่น สามีชื่อ อารี ฝ่ายหญิงชื่ออะไรก็ตามแต่จะต้องเพิ่มคำว่า ยะ เข้า ไปนำหน้าชื่อและตาม ด้วยชื่อของสามี อย่างกรณีนี้ ฝ่ายหญิงต้องเปลี่ยนชื่อตามสามีก็จะเป็น ยะอารี เป็นต้น คำว่ายะ ที่เป็นคำนำหน้าชื่อของภรรยา นั้น หมายความว่า ผู้เป็นภรยานั่นเอง “ยะอารี ก็คือ ภรรยาของอารี เป็นต้น และหากมีลูกด้วยกันจะมีการตั้งชื่อตามพ่อ เช่น พ่อชื่ออารี ลูกก็จะชื่ออีลี อีตี เป็นต้น

- ปัจจุบัน เผ่ามลาปรี ก็ยังใช้การแต่งงานแบบสมัยก่อน ไม่มีการขอสินสอดทางหมั้น ไม่มีการหมั้น หรือการจัดงานแต่งที่สิ้นเปลือง เป็นลักษณะง่ายๆ คือการเอาญาติพี่น้องของทั้งสองฝ่ายมาพูดคุยกัน หากทั้งสองรักกันและพ่อแม่ไม่ขัดข้อง ทั้งสองก็ถือได้ว่าเป็นสามีภรยานับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ข้อห้ามของชนเผ่ามลาปรีในการแต่งงาน

- ห้ามแต่งงานกับเครือญาติเดียวกันไม่ว่าก็ยุคหรือก็ชั่วโคตร หากรู้ว่าเป็นเครือญาติกันก็จะไม่มีการแต่งงานกัน อีกทั้งในสมัยก่อนชนเผ่ามลาปรี ไม่มีการส่งเสริมให้ลูกหลานของตนเผ่าตนไปแต่งงานกับชนเผ่าหรือเชื้อชาติอื่น เพราะกลัวว่าคนอื่นเขาจะรังเกียจชนเผ่าของตน

เครื่องดนตรี

- สมัยก่อนชนเผ่ามลาปรี มีเครื่องดนตรีที่ใช้กันอยู่ยามว่าง เช่น การเป่าใบไม้เป็นเพลง การนำกระบอกไม้ไผ่มาทำเป็นกลอง แล้วตีเป็นจังหวะ

การจีบสาว

- อดีต การจีบสาวของชนเผ่า ในสมัยก่อนเป็นลักษณะการพูดคุยกัน หรือผู้ชายหากชอบหญิงสาวใด ก็จะไปช่วยหาเผือกหามาให้ครอบครัวของหญิงสาว หรือเมื่อหนุ่มชอบสาวคนไหนเวลาจะหาอาหารไกลๆ หลายวันก็จะมี การฝากของที่ระลึกไว้ให้กับหญิงสาว เมื่อกลับมาแล้ว หญิงสาว ยังเก็บของที่ระลึกที่หนุ่มฝากไว้โดยไม่เอาทิ้ง หรือยังไม่ได้แต่งงานกับใคร แสดงว่าหญิงสาวคนนั้นก็รักและชอบตอบด้วย เมื่อต่างคนต่างมีความรัก และชอบพอก็นำไปสู่การขอแต่งงาน

- ปัจจุบัน วิธีการจีบสาวกันของหนุ่มสาวในชุมชนมลาปรี เกิดจากความพอใจทั้งสองฝ่ายถ้าชอบพอกันก็จะไปอยู่ด้วยกัน หรือลักลอบได้เสียกันก่อนแล้วถึงจะบอกให้พ่อแม่พี่น้องรับรู้กัน

ความเชื่อชนเผ่ามลาปรี

- อดีต ในสมัยก่อนชนเผ่ามลาปรี เป็นชนเผ่าหนึ่งที่มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะ ภูต ผีวิญญาณป่าเขาหรือธรรมชาติ สัตว์ป่า เมื่อเกิดโรคภัยไข้เจ็บก็จะมีการทำพิธีเรียกขวัญหรือทำพิธีขอขมายังที่ที่ คิดว่าเขาได้ไปล่วงเกิน

หรือลบลูกโดยไม่ได้ลวงรู้มาก่อน ก็จะมีผู้เฒ่าผู้แก่จะทำห้วงกลมๆ โดยใช้ไม้ไผ่หลายห้วง แล้วไปทำพิธีบริเวณนั้นๆ โดยมีกรกล่าวบทสวดเล็กน้อยหรือเวลามีคนไม่สบายเป็นหนัก ลูกไปไหนไม่ไหว ก็จะมีผู้เฒ่าผู้แก่ใช้ยาสมุนไพร รักษาให้หรือบางที่ก็ใช้คาถาเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากร่าง โดยคาถาที่ใช้ก็จะเป็นภาษาของชนเผ่ามลาบรี

- ปัจจุบัน เรื่องการรักษาโดยการใช้ยาสมุนไพรได้เลือนหายไป ทำให้คนหลายคนไม่รู้จักสมุนไพรที่เคยใช้มาตั้งแต่อดีต ไม่สบายก็ไปนมา้ย ไปโรงพยาบาล ใช้ยาแผนปัจจุบันความเชื่อเรื่องสิ่งเร้นลับ ผี วิญญาณ

- สมัยก่อนชนเผ่ามลาบรี มีความเชื่อเกี่ยวกับผี หรือวิญญาณอยู่บ้าง เวลามีคนไม่สบายก็เชื่อว่าต้องไปทำอะไรให้กับเจ้าที่เจ้าทางแน่นอน ก็จะมีการทำพิธีแก้ หรือตอนที่อาศัยอยู่ในป่าบ้างก็จะมีการสมุกองไฟให้สว่างไว้เพื่อข่มวิญญาณ หรือสร้างความมั่นใจและความอบอุ่นให้กับตนเอง

การถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการใช้ชีวิตในป่ากับเด็กในสมัยก่อน

เมื่อครั้งที่ชนเผ่ามลาบรี ใช้ชีวิตอยู่ในป่า เมื่อพ่อแม่มีการเข้าป่า ไปหาอาหารจากป่า จะไม่ทิ้งลูกให้อยู่ในเพิงลำพัง ต้องพาลูกเข้าป่าไปด้วย เพราะเกรงว่าจะมีคนหรือสัตว์ป่ามาทำร้ายได้ขณะที่เข้าป่าหาของกิน พ่อแม่ก็สอนวิธีการหาของป่าโดยการทำให้ดู และบอกว่าสิ่งไหนกินได้ สิ่งไหนกินไม่ได้ เป็นวิธีที่สอนให้ลูกเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ในป่า สมัยก่อน ของกินบางอย่างที่ไม่รู้ว่ากินได้หรือไม่นั้น จะเสี่ยงกินโดยผู้ใหญ่ จะทำให้รู้ว่าอาหารป่าอย่างไรไหนกินได้ อย่านกินไม่ได้ ความชำนาญในเรื่องการหาของกินจากป่า เป็นสิ่งที่ได้เรียนรู้และบอกต่อกันมาเรื่อยๆ เมื่อหาของกินจากป่ามาได้ก็มีการแบ่งให้กับครอบครัวที่หาไม่ได้หรือหาได้ น้อย ไม่พอกิน เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากว่าของกินที่หามาได้เหลือ ก็จะมีการถนอมไว้เพื่อกินมื้อต่อไป

วิธีการถนอมอาหารของชนเผ่ามลาบรี

การถนอมหัวเผือก หัวมัน เมื่อเหลือก็นำมาเผา เพื่อให้หัวเผือก หัวมันแห้ง จะช่วยในการรักษาสชาติของอาหารได้ เพราะถ้าถึงเพียงๆ หากไม่ได้มีการเผาหัวเผือกหัวมันไว้ก่อน หัวเผือกหัวมันที่ได้มาจะมีรสชาติเปลี่ยนไป กินไม่อร่อย การถนอมกล้วยถ้าหากได้กล้วยยังไม่สุกก็จะทำการขุดหลุมแล้วฝังกล้วยไว้ในดิน ด้วยความอุ่นและความร้อนของดิน จะทำให้กล้วยสุกเร็วและสามารถทานได้เลยไม่เสียรสชาติ

